

GÜMRÜK KIYMETİ

Öğ. Gr. Ekrem CİMİLLİ

Bilindiği üzere, gümrük vergisinde iki çeşit vergileme usulü vardır. Buna göre Gümrük Tarifeleri de, Spesifik ve Advalorem Tarife olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan, Spesifik Tarife, eşyanın ağırlığı, adedi, miktarı, hacmi ve sair ölçüleri üzerinden vergi alınmasını ve Advalorem Tarife ise, eşyanın değerine göre vergi tahakkuk ettirilmesini öngörmektedir.

Ülkemizde, spesifik tarife, 1929 yılından 1954 yılına kadar uygulanmış ve bu yıldan itibaren advalorem tarifenin tatbikine geçilmiştir. Bu bakımdan advalorem tarifenin esasını teşkil eden gümrük kıymeti, önemi gittikçe artan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

I. GÜMRÜK KIYMETİNİN TARİHÇESİ :

Denilebilirki, advalorem vergileme usulü, Roma İmparatorluğu kadar eskidir. Ancak «Gümrük Kıymeti» nin tarifi, üçyüz yıl kadar evvel yapılabilmektedir. O devirlerde, eşyanın tip ve cinsine göre mahdut bir liste düzenlenmiş ve bu listedeki eşyadan herbirinin kıymeti keyfi olarak tesbit edilmişti.

Bu şekilde alınan vergilerin, hakikî manada advalorem bir vergi olmadığını burada belirtmek lâzımdır. Orta çağlarda, İngiltere’de uygulanan «poundage» ve diğer ülkerde tatbik edilen «Peage» yani müruriye tâbir olunan geçiş bunlara tipik birer misâl olarak zikredilebilir. Şöyleki, «Poundage» için tesbit olunan değerler, aslında spesifik gümrük tarifesiinden başka bir şey olmayan «Book of rates» denilen kitapta yer almış bulunuyordu. Fakat, bir taraftan yeni malların ortaya çıkması ve diğer taraftan Hindistan yolunun açılması ile Amerikanın keşfi, mezkûr kitabın ihtiyaca cevap vermediğini ortaya koymuştur.

İngiltere’de, bu noksanlığın idarî tedbirlerle tamamlanması yoluna gidilmiş ve 1660 yılından itibaren «Book of rates» de yazılı olmayan eşyanın kıymet veya fiyatının, yemin tehdidi altında Gümrük İdaresine beyan edilmesi esasî kabul olunmuştur. İngiliz gümrük mevzuatına giren bu hüküm, advalorem vergi uygulamasında kıymetin kanunî esasını tesbit eden ilk teşebbüstür.

Şüphesizki bu kıymet, eşyanın vergisiz kıymet veya fiyatıdır. Ancak, bu konudaki noktaların açıklığa kavuşturulması, müteakip sırda anlaşılabilmiştir. Kraliçe «Anne»ın saltanatı devrinde, oldukça garip bir kararname ile Hindistan ve Çin menşeli eşyanın kıymetinin (şamdandaki fiat) usulüne göre takdiri yoluna gidilmiştir.

Bu usule göre «Book of rates» adlı kitapta bulunmayan eşya, Londra’da artırma yoluyla satışa çıkarılır ve yapılan satışta yakılan mumun bir pus uzunluğundaki sarfiyatının tekabül ettiği süre zarfında elde olunan azamî fiyat, onun kıymeti olarak ele alınır. Bundan, peşin iskonto ve ithalden evvel yapılan masrafların düşülmekte olduğunu da burada belirtmek lâzımdır.

İthal edilen eşyanın kıymetinin gümrüğe noksan beyan edilmesi, eskidenberi devam eden bir hastalıktır. İngiltere’de ve bilere diğer memleketlerde uygulanan yemin, zamanla ilk önemini kaybetmiş ve bir darbimesel haline gelmiştir. Bu yolsuzlukları önlemek maksadiyle, yeminli olarak beyan edilen kıymet üzerinden eşyanın Gümrük İdaresi tarafından satın alınması yoluna dahi başvurulmuştur. İngiltere, Belçika, A.B.D., Norveç, Hollanda ve nihayet Türkiye gibi ülkeler tarafından uygulanan bu sistem, uygulamada ortaya çıkan güçlüklerden dolayı terkedilmiştir.

Advalorem vergilerin, gün geçtikçe himayeci bir karaktere bürünmesi, bu bakımdan vergi hadlerinin yüksek olması, yeni yeni maddelerin üretilmesi, ihtisas mahsulü eşyanın inkişaf etmesi ve nihayet üretimin artması sonucu fiyatlar arasındaki önemsiz gibi görünen farkların rekabet konusunda önemli bir unsur haline gelmesi, gümrük kıymetinin takdirinde gayet açık metodların kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

İthalâtçıların, birbirleriyle olan rekabetinde, az vergi ödemek için gümrük kıymetini noksan beyan etmek yolunu seçmesi karşısında gerekli kıymet takdiri tedbirlerinin alınması önem kazanmış ve uygulanan metodlarda çok haşin davranılması bir hayli şikâyete sebebiyet vermiştir. Bu konuda isnat olunan hususlar arasında, mevzuatın keyfi olması, idarenin şüphe içinde bulunması ve kıymet takdirinin inanılmayacak derecede gecikmelere sebebiyet vermesi gibi haller de vardır.

Bunların önlenmesi konusunda Milletlerarası Ticaret Odasının aktif rol oynadığını burada belirtmek lâzımdır. Bu kuruluş, Gümrük İdarelerinin şüpheliğine karşı, milletlerarası ticarî ilişkilerde hüsnüniyetin esas olduğu ve bunun daima gözönünde bulundurulması gerektiği hususunu işaret etmiştir. O yıllarda, bir hayal olarak görülen bu temayül, bugün artık bir hakikat olmuştur.

Milletler Cemiyetinin himayesi altında 1927 ve 1930 yıllarında, Cenevre'de toplanan milletlerarası ekonomik konferanslarda, Milletlerarası Ticaret Odası, bazı kıymet takdiri metodlarında görülen adaletsizliği ortadan kaldırmak için alınması gereken tedbirleri teklif etmişse de bu husus bir fikir teatisinden ileri gidememiştir. Ancak bu konu üzerinde gerekli incelemelerin yapılması arzusunda bulunulmuştur.

Bütün temenni ve arzulara kıymet takdiri konusunda yapılması gereken incelemeler bir gelişme kaydetmemiştir. Bununla beraber Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kurulmasıyla bu konuda fiilî bir harekette bulunmak fırsatı ortaya çıkmıştır.

Bu kuruluş, gümrük kıymetiyle ilgili prensipleri tesbit etmek üzere milletlerarası müzakereler açmış ve bunların sonucu 1947 yılında Cenevre'de toplanan ticaret ve çalışma konularıyla ilgili Birleşmiş Milletler Konferansında bu hususta bir anlaşmaya varılmıştır.

Cenevre konferansındaki görüşme sonuçları, 1947 ve 1948 yıllarında Havana'da tekrar gözden geçirilmiş ve yine Havana'da 53 ülke adına 1948 yılında imzalanan anlaşmanın muhtevasını teşkil etmiştir. Buna, «Milletlerarası Ticaretin Teşkilâtlandırılmasına Dair Havana Şartı» adı verilmektedir.

Havana şartınının 35 inci maddesi, gümrük kıymetine ait hükümleri kapsadığı gibi 1947 yılında Cenevre'de imzalanan «Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (G.A.T.T.)»nın, VII'inci maddesinde de yer almıştır.

II. GÜMRÜK KIYMETİNİN TARİFİ :

Havana şartınının yukarıda zikredilen 35'inci maddesinde, gümrük kıymetinin milletlerarası bir tarifi yapılmamıştır. Bu madde, «Devletler kıymet tarifelerini ve kıymetin tayininde kullanılacak metodları yeknesak bir hale getirme imkânlarını araştıracaklardır» hükmünü ihtiva etmektedir.

Gümrük kıymetinin tarifi hususunda ana prensipler vazeden mezkûr maddenin hükümlerini burada sırasıyla ele almak mümkündür.

1) Üye devletler kıymet tariflerini ve her hangi bir şekilde kıymetle ilgili gümrük vergilerine, resimlere ve sair vergilere veya kıymete göre uygulanan tahditlere tâbi tutulan malların kıymetini tayin hususunda kullanılan usulleri birleştirmeye çalışacaklardır. Bu alandaki işbirliğini kolaylaştırmak maksadıyla kuruluş ticaret icaplarına en uygun olan ve herkes tarafından kabul edilmesi en fazla ihtimal dahilinde bulunan gümrük kıymetinin tayinine müteallik kıstas ve usulleri tetkik edip üye devletlere tavsiye edebilecektir.

2) Üye devletler, gümrük kıymetinin tayini hususunda aşağıdaki 3, 4 ve 5'inci fıkralarda açıklanan genel prensiplerin yerinde olduğunu kabul edip bunların uygulanmasının mümkün olması halinde kıymetle ilgili giriş gümrük vergilerine, resimlere ve sair vergilere veya kıymete göre yapılan tahditlere tâbi tutulan bilyum mallara tatbik etmeyi taahhüt ederler. Bunun dışında, ilgili bir üye devlet tarafından doğrudan doğruya istendiği takdirde, gümrük kıymetine müteallik bir kanun veya tüzüğü bu prensipler açısından inceleyeceklerdir. Kuruluş, üye ülkelerden bu madde gereğince aldıkları tedbirler hakkında rapor isteyebilecektir.

3) a- İthal olunan malların gümrük kıymeti, verginin uygulandığı mal veya benzerinin hakikî kıymetine izafeten tayin edilmeli ve yerli menşeli malların kıymeti ile indî veya itibarî kıymetlere göre tayin olunmamalıdır.

b- Hakiki kıymet, ithalâtçı ülkenin mevzuatında yer alan yer ve zaman ile normal ticarî işlemler esnasında, bu malların veya benzerlerinin serbest rekabet şartları altında satıldığı veya teklif edildiği fiat olmalıdır. Bu malların veya benzerlerinin fiyatı, muayyen bir işlemin konusunu teşkil eden miktara bağlı bulunduğu nisbette, esas alınacak fiyat, ithalâtçı ülke tarafından ilk ve son olarak yapılacak bir seçime göre ya mukayesesi kabil miktarlara veya bu malların ithalâtçı ülke ile ihracatçı ülke arasında fiilen ticarî işlem konusu olmuş bulunan en yüksek hacmi nazarı itibara alındığı takdirde ithalâtçı ülkeye müsait olacak şekilde tesbit edilmiş miktarlara taallûk etmelidir.

c- Bundan evvelki (b) fıkrası hükümlerine uyularak hakiki kıymetin tayininin mümkün olmadığı hallerde, tahkiki mümkün en yakın muadiline izafeten tesbit edilmelidir. Hakikî kıymetin tesbiti hususunda, tefsiri notların da gözönünde bulundurulması gerekir (1).

4) İthal edilen her nevi malın gümrük kıymeti, menşe veya mahreç ülkelerde cari olmakla beraber ithal edilen malın muaf tutulduğu dahilî resim veya iade edilen veya iade edilmesi gereken resim tutarlarını ihtiva etmemelidir.

(1) A) Hakiki kıymet, fatura fiyatına veya ilk madde fiyatları devletçe yapılan anlaşmalarla tayin edilmişse anlaşma fiyatına, hakikî kıymet anlamına dahil olduğu kabul edilen ve fatura fiyatına dahil edilmemiş olan makûl masraflar ile her çeşit normal iskontoların veya mutad rekabet fiyatı üzerinden yapılan her türlü tenzilatın ilâvesiyle teşekkül eden kıymettir.

B) Eğer üye devletlerden biri, bu şart tarihinde, sabit kıymet esasına göre bir vergileme sistemi uygulamakta ise, Havana Şartınının 35 inci maddesinin 3 üncü fıkrası :

a) Tesbit edilmiş kıymet değişmedikçe zaman zaman revizyona tâbi tutulmasına lüzum görülmeyen belirli bir maddenin kıymetine;

b) Bu revizyonlar, azamî ve hemen bir evvelki yıl içinde tesbit edilmiş olan hakiki kıymet ortalamalarına göre ve ilgili taraflar veya üye devletlerin her hangi bir sırada vâki talepleri üzerine icra edilmiş bulunmak şartıyla, zaman zaman revizyona tâbi tutulan kıymetlere uygulanmaz, Revizyon, ithalâta veya sarih şekilde revizyon yapılması istenen ithalâta tatbik edilecek ve yeni bir revizyon yapılınca kadar yeni kıymet yürürlükte kalacaktır.

5) a- Üye devletlerden biri, yukarıda zikredilen 3'üncü fıkrayı uygulamak için başka bir ülke parasıyla ifade olunmuş kıymeti kendi parasına çevirmek mecburiyetinde kalırsa, işbu fıkrada muhalif bir hüküm olmadıkça, Milletlerarası Para Fonu Statüleri ve ya şartın 24'üncü maddesi hükümleri gereğince aktedilen özel kambiyo anlaşmalarına uyularak tesbit edilen «parite»den tahassül eden «çevirme rayicini» kabul edecektir.

b- Böyle bir parite tesbit edilmediği hallerde, çevirme rayici bu paranın ticarî muamelelerdeki fiilî kıymetine tekabül edecektir.

c- Milletlerarası Para Fonu Statüleri gereğince muhtelif kambiyo rayiçlerine tâbi tutulmakta olan bilumum yabancı paraların çevrilmelerine uygulanacak kaideleri kuruluş, Milletlerarası Para Fonu ile mutabık kalarak tayin edecektir. İşbu maddenin 2'inci fıkrası uygulanırken üye devletler yukarıda anılan yabancı paralara pariteler yerine bu kaideleri uygulayabilecektir. Kuruluşun bu kaideleri kabul etmesine intizaren, üye devletler işbu maddenin 3'üncü fıkrası uygulanırken, yukarıda anılan bilumum yabancı paralara bu yabancı paraların ticarî kıymetlerdeki fiilî kıymetlerini tesbite müteallik çevirme kaidelerini uygulayabilecektir. Bu madde için de tefsiri bir not vardır (2).

6) Yukarıda zikredilen maddelerin hiçbir hükmü, bir üye devleti işbu şart tarihinde gümrük kıymetini tayin hususunda tatbik edilmekte olan paraların çevrilmelerine müteallik usulü, talep edi-

C) Yekdiğerine karşı müstakil olmayan alıcı ve satıcıya ait her türlü ticarî muamelelerle fiyatın yegâne unsur olarak nazara alınmayacağı her türlü ticarî işlemler hariç olmak üzere, 3 üncü fıkranın (b) bendi, üye devletin «normal ticarî muamelelerin ifası sırasında» tâbirini «serbest rekabet şartları altında» tâbiriyle ilgili olarak tefsir edilmesini tecviz etmektedir.

D) Serbest rekabet şartlarına ait kaide, üye devletlerin münhasıran yegâne mümessillere bahşolunan hususi iskontoları ihtiva eden satış fiyatlarını nazara almamasını tecviz etmektedir.

E) Havana Şartınının 35 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının (a) ve (b) bentlerine ait metin, üye devletlerin:

a) İster, ithalât eşyasının belirli ihracatçı tarafından tesbit edilen fiyatlarına göre olsun;

b) İsterse, benzeri eşyanın genel fiyat seviyesine göre olsun, vergilerin yeknesak bir şekilde tarhını tecviz etmektedir.

(2) Eğer 5 inci fıkrâ hükmü, Milletlerarası bir anlaşma ile gümrük vergisi konsolide edilmiş bir eşyanın vergisinin indirilmesini gerektirse, 2 inci fıkradaki «icrası mümkün en yakın zamanda» tâbiri, ilgili üye devletlerin makul bir mehil içinde anlaşmayı islah etmelerine imkân vermektedir.

lebilecek gümrük resimlerinin genel yansımısını artıracak şekilde değiştirmeye icbar eder mahiyette tefsir edilmeyecektir.

7) Gümrük vergilerine, resimlere veya her hangi bir şekilde kıymete bağlı diğer vergilere veya kıymetlerine göre uygulanan tahditlere tâbi tutulan malların kıymetini tayine yarayan kıstas ve usuller değişmemeli ve tüccarlara gümrük kıymetini kâfi derecede kati bir surette tayin edebilmek imkânını verecek şekilde yayınlanmalıdır.

Görülüyorki, Havana Şartının 35'inci maddesinin, yukarıda zikredilen hükümlerinde gümrük kıymetinin tarifi yapılmamış ve ancak bu konuda bazı prensip veya direktiflere yer verilmiştir. Bu prensiplerden pek az bir kısmı açık şekilde ifade olunmuş ve diğerleri zımnî olarak geçiştirilmiştir.

Brüksel Kıymet Komitesi, bu esash eksikliği görmüş ve gümrük kıymetinin tarifini yapma yoluna giderken Havana Şartının 35, 36 ve 38'inci maddelerinde zikredilen prensip ve hükümler dişında ticareti baltalamayan ve ülke menfaatlerini hedef tutan diğer prensipleri de nazarı itibara almıştır.

Bu komite, gümrük kıymetinin tarifini yaparken nazari kıymet anlamını benimsemiştir. Bugün, gümrük kıymetinin tarifi yapılırken «Brüksel Gümrük Kıymetinin Tarifi» anlaşılır ve gümrük kıymeti hususunda bu tarif yapılır.

Buna göre advalorem gümrük vergilerinin uygulamasında, tüketilmek üzere ithal edilen eşyanın kıymeti, onun normal fiyatıdır. Bu fiyat, gümrük vergilerinin ödenmesi gerektiği anda, her hangi bir tesir altında bulunmayan alıcı ve satıcının serbest rekabet Şartları içinde uyulaacağı farzolunan fiyattır.

İthalât eşyasının normal fiyatının tayininde işbu eşyanın:

- a) İthalâtın yapıldığı ülkenin giriş yerinde veya limanında alıcıya teslim edildiği,
- b) Satışına ve giriş yeri veya limanında teslimine müteallik masrafların alıcıya ait bulunduğu ve dolayısıyla fiyata dahil bulunduğu,
- c) İthal ülkesinde ödenmesi gereken vergi ve resimlerin alıcıya ait olduğu ve dolayısıyla fiyata dahil bulunmadığı farz olunur.

Brüksel Gümrük kıymetinin, yukarıya alınan tarifinden de anlaşılacağı veçhile başlıca üç unsuru vardır. Bu unsurlar, sırasıyla şunlardır :

1) Fiyat : Bu, serbest rekabet şartları içinde teessüs etmiş bir fiyat olmalıdır. Buna, alıcı ile satıcı arasında uyuşulan bir fiyat demek mümkündür. Bunun, âdil bir kıymet takdiri için zarureti ortadadır.

2) Zaman : Fiyatın, gümrük vergilerinin muacceliyet kesbettiği anda teessüs etmiş olması lâzımdır. Bu an, gümrük beyannamesinin tescili, vergilerin ödenmesi veya eşyanın gümrükten çekilmesi anı olabilir.

3) Mahal : Bu unsur sarih bir şekilde tesbit edilmemiştir. Eşyanın kıymeti, belirli bir yerde değil sadece satış sırasında muşahas bir hale gelir. Satış şartları, eşyanın müşteriye teslimini derpiş ettiği için bunlar fiyat tespit olunurken nazarı itibara alınır. Teslim mahalli, eşyanın ithâl memleketindeki liman veya yeridir. Buraya kadar yapılan masraflar, satıcıya aittir ve fiyata dahil bulunmaktadır.

Eşyanın miktarı, fiyat tayininde nazarı itibara alınması gereken bir âmil olmakla beraber yukarıda işaret olunduğu üzere Brüksel Gümrük Kıymeti, miktar mikyasına müteallik bir şartı kabul etmemiştir. Bu bakımdan miktar, kıymetin unsurları arasında gösterilmemiştir.

III. GÜMRÜK KIYMETİNİN PRENSİPLERİ :

Gümrük kıymetinin takdiri prensiplerine, Havana Şartında sarih veya zımnî bir tarzda yer verilmiş bulunmakla beraber Brüksel Kıymet Komitesi, bu konudaki noksanlıkları tamamlamış ve aşağıdaki prensipleri koymuştur.

1) Gümrük kıymeti, hem sade ve hem âdil esaslara dayanmalı ve ticarî uygulamaya aykırı düşmemelidir. Havana Şartının, 35, 36 38'inci maddelerinde yalnız sadelik unsuru ele alınmış ve gerek âdalet ve gerekse ticarî uygulamaya yer verilmemiştir. Bununla beraber, Havana Şartının 38'inci maddesinde tarafsız ve âdil bir idareden bahsedilmiş bulunduğunu burada belirtmek lâzımdır. Bu prensibe göre, itibarî ve keyfî olarak tesbit edilmiş fiyatların, nor-

mal fiyat ve daha doğrusu gümrük kıymetiyle ilgisi yoktur. Adalet ve sadelik prensibi, idarî kaidelerin ve tatbikata müteallik usullerin tesbitinde ilham alınacak önemli kıstaslardan biridir.

2) Gümrük kıymeti anlamı, hem ithalâtçı ve hem de gümrük idaresi bakımından kolaylıkla anlaşılmalıdır. Ancak, bir taraftan namuslu bir tüccarı her bakımdan tatmin eden ve diğer taraftan ticaret ahlâkına pek az kıymet veren veya daha becerikli olan rakiplerin hile teşebbüslerine karşı teminat arzeden bir tarif yapılması güçtür. Buna rağmen, Havana Şartının âleniyet prensibi altında gerekli tarif, anlaşılması kolay bir biçimde yapılmalıdır.

3) Gümrük kıymeti takdiri sistemi, eşyanın çabuk gümrüklenmesine engel olmamalıdır. Bu prensibin temeli, Havana Şartının 36'ncı maddesine dayanmaktadır. Bu maddede, ithâl formalitelerinin asgariye indirilmesi zarureti, açık bir şekilde belirtilmiştir. Şüphesizki, kıymet tayininde, ödenen veya ödenecek fiyatın esas alınması halinde her hangi bir zaman kaybı mevzubahis değildir. Serbest rekabet şartları altında teşekkül etmemiş bir fiyat karşısında, kıymet takdiri için diğer usul ve yollara başvurulacağı muhakkaktır. Ancak, gerekli inceleme çok kısa bir zamanda yapılmalıdır.

4) Gümrük kıymetinin takdiri sistemi, ithalâtçıya bu kıymeti önceden ve yeteri derecede bir kesinlikle tayin etme imkânını vermelidir. Buna göre, ithalâtçının gümrük vergisine esas alınacak kıymeti hangi esaslara göre tesbit edeceğini önceden bilmesi gerekir. Esasen, bu konuda, ödenen veya ödenecek fiyatın serbest rekabet şartları altında teşekkül etmesi halinde tüccar ile idare arasında her hangi bir anlaşmazlık yoktur. Ancak, serbest rekabet şartları içinde teşekkül etmemiş bir fiyat dolayısıyla beyan edilecek kıymetin nasıl takdir edileceği hususundaki usul ve esaslar, ithalâtçılar tarafından bilinmelidir.

5) Gümrük kıymetinin takdiri sistemi, namuslu tüccarı bu sahadaki meşru olmayan rekabete karşı korumalıdır. Bu prensibin esası, Havana Şartının 38'inci maddesinde, «Üye devletler, kanunları, tüzükleri ve idarî kararları yeknesak, tarafsız ve âdil bir tarzda uygulayacaklardır» şeklinde yer almıştır. Bu prensip, idarenin ihmali veya boş bıraktığı noktalar dolayısıyla namuslu tüccarın zarara uğramamasını öngörmektedir. Bunun için kıymet kontrolü

yapacak merkezi bir teşkilâtın kurulması ve carî ve geçmiş ticarî muamelelerin mukayeseli bir şekilde incelenmesi gerekir. Böyle bir kuruluşun esas görevi, yalnız hazine menfaatlerini korumak değil ithalâtçılar arasında malî yönden gayri âdil bir farklılığı doğuracak olan farklı tefsir ve tatbikatı bertaraf etmesi gerekir

6) Gümrük İdaresinin, kıymetin yanlış beyan olunduğunu zannetmesi halinde kıymetin takdirine müteallik ana unsurlar çabuk ve doğru bir şekilde tesbit olunmalıdır. Bu prensip, kıymet takdiri usulleri hakkında yapılmakta olan en ciddi şikâyetlerden birini dile getirmektedir. Bunların önlenmesi, kıymet takdiri hususunda mütehassıs merkezî bir teşkilâtın kurulmasını gerektirir. Bu gibi hallerde, gerekli kıymet takdiri biran evvel yapılmalı ve eşyanın gümrükleme işlemleri geciktirilmeden bitirilmelidir.

7) Gümrük kıymetinin takdiri, imkân nisbetinde ticarî belgelere istinat ettirilmelidir. Bu prensip, Havana Şartının, ithalât ve ihracat konusunda ibraz edilecek belgelere ait formalitelerin sadeleştirilmesi ve asgari hadde indirilmesi zaruretini kabul eden 36 ıncı maddesine dayanmaktadır. Buna göre kıymet takdiri, daha ziyade faturalara dayanmalı ve gerektiğinde yine ticarî olmak kaydıyla diğer belgeler nazarı itibara alınmalıdır. Denilebilir ki bu konuda, ödenen veya ödenecek fiyat, kıymet takdiri için ihticaca salih bir delil olarak kullanılabilir. Gösterilen fiyata itmad edilme-yen hallerde kıymet, eşyanın tekrar satışına ait fatura gibi sair ticarî belgelere göre tayin edilmelidir.

8) Gümrük kıymetinin taktiri sistemi, formaliteleri asgari hadde indirmelidir. Bu prensip, ithalât ve ihracat formalitelerinin alanını ve karışıklığını azaltmak zaruretini ortaya koymaktadır. Formalite çokluğu, kıymet takdiri yönünden her zaman fena değildir. Bazı hallerde yeni bir formalite veya yeni bir belge kabulü, eşyanın gümrüklenmesinde sürat sağlayabilir.

9) Gümrük kıymeti konusunda, ithalâtçı ile idare arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar, sade, çabuk ve taraflara teminat veren bir usulle halledilmelidir. Bu prensip, Havana Şartının 38'inci maddesinden kuvvet almaktadır. Her anlaşmazlıkta kazaî yollara başvurulması zarurî olarak gecikmelere sebebiyet verdiği için uygunu bu gibi ihtilâfların asgari hadde indirilmesidir. Bu sebeple, ithalâtçı ile gümrük idaresi arasındaki anlaşmazlıkların halle-

dilmesi konusu iki safhada ele alınabilir. Bunlardan ilki, mümkün olduğu kadar âdil olan idarî bir yolla anlaşmazlığın incelenip halledilmesi ve ikincisi ise mezkûr usulün başarılı sonuç vermemesi halinde bağımsız bir kaza merciine başvurulmasıdır. Bu iki usulü birleştirmek suretiyle bir taraftan, sadelik, sür'at, adalet ve tarafsızlık temin edildiği gibi diğer taraftan da tahkim yoluna gidilmesini gerektiren haller asgarî hadde indirilmiş olur. Denilebilir ki, gümrük kıymeti takdirinin kontroluyla görevlendirilmiş merkezî bir kuruluşun ihdası sayesinde bilhassa maddî meselelerle ilgili anlaşmazlıklara ait itirazların burada halledilmesi mümkündür.

IV. GÜMRÜK KIYMETİNİN TAKDİRİ USULLERİ :

Gümrük kıymetinin takdiri konusunda ithalâtçıların sorumluluğu ve Gümrük İdaresini rolü her ülkede aynı değildir. Bununla beraber hemen bütün ülkelerde, gümrüklenecek eşya hususunda ithalâtçılardan bilgi istenmektedir. Bu bilgilerin ve bilhassa gümrüklenecek eşyanın kıymetinin doğru ve samimi bir şekilde beyan edilmesi esastır. Aksi takdirde, ister hüsnüniyet ve isterse hile ile olsun yanlış beyanlar, hemen hemen bütün ülkelerde cezaî müeyyideler altına alınmış bulunduğundan gerekli cezaların uygulanması yoluna gidilir.

Gümrük kıymetinin takdiri usullerini, genel esaslar ve özel haller olmak üzere başlıca iki kısımda mütalâa etmek mümkündür.

A) Genel Esaslar :

İthalâtçı ile gümrük idaresinden herbirinin, eşyanın kıymetini tayin etmesi lâzımdır. Şöyleki, ithalâtçı, eşyayı gümrükleme için muameleye başladığı zaman kıymetini beyan edecek; ve gümrük idaresi ise eşyanın gümrük işlemlerini yaptığı sırada beyan edilen kıymeti ya kabul veya red yoluna gidecektir. Beyan edilen kıymetin idarece kabulünden sonra, sahte beyan veya hile teşebbüsü hariç, bundan dönülmesi arzu edilmeyecek bir keyfiyettir.

Beyan edilen kıymetin, yapılan incelemede tamam olmadığı anlaşılırsa idarenin mümkün olduğu kadar ithalâtçı ile anlaşma yollarını araması gerekir. Bu hususta bir anlaşmaya varılamaması halinde anlaşmazlık, müstakil bir kaza merciine intikal ettirilir.

Bu gibi hallerde vergilerin, depozito veya teminata bağlanmak suretiyle eşyanın gümrükten çekilmesi mümkündür.

Gümrük kıymetinin takdiri, eşyanın gümrüklenmesi sırasında olabileceği gibi böyle bir takdir gümrüklemeden sonra da yapılabilir. Bu, beyan edilen kıymetin muaahhar bir kontrole tâbi tutulması halidir. Böyle bir kontrolde kıymetin noksan beyan edildiği anlaşılırsa hem noksan alınan vergiler tahsil edilir ve hem de gerekli cezalar uygulanır.

İdare ile ithalâtçı arasında anlaşmazlıklara yol açması bakımından önemli bir konu olan gümrük kıymetinin takdirindeki genel usul, esas ve metodları, aşağıda kısaca sıralamak mümkündür.

1) Ödenen veya ödenecek fiyat, mümkün olduğu kadar, kıymete esas olarak alınmalıdır.

2) Genel olarak serbest rekabet şartları altında yapılan ticarî muameleler için ödenen veya ödenecek fiyat kabule şayan olabilir. Ancak sair hallerde ithalâtçı, yaptığı beyan ile gümrük idaresinin bu iki nevi fiyat arasında bir tefrik yapmasını sağlamalıdır.

3) Serbest rekabet şartları içinde yapılan ticarî muamelelerde gümrük idaresi, fatura fiyatını kabul etmeli ve kıymet takdiri böyle bir ödenen veya ödenecek fiyata istinat olunmalıdır.

4) Ticarî muamelelerin serbest rekabet şartları altında yapılmaması halinde gümrük idaresi, ithalâtçıların da kabul edeceği bir kıymet takdiri tipi tesbit etmeli ve depozito ve teminat alınmak suretiyle eşyanın geçici olarak gümrüklenmesine izin vermemelidir.

5) Kıymet takdiri konusunda varılan her hangi bir anlaşma, gümrük idaresi tarafından bütün gümrüklere bildirilmeli ve yeni bir uygulamaya kadar bunun yeknesak bir şekilde tatbiki sağlanmalıdır.

Bunların dışında, kıymet takdirine müteallik esas ve kaide-lerin, âdilane ve sade olması, ticarî tabikata uygun bulunması ve tarafsız bir şekilde tatbik edilmesi de ayrıca üzerinde durulması lâzım gelen birer husustur.

B) Özel Haller :

Gümrük kıymetinin takdirindeki özel hallerin başlıca iki kısmında ele alınması mümkündür. Bunlardan birincisi, serbest reka-

bet şartları altında yapılan ithalâta ait özel haller ve ikincisi ise serbest rekabet şartları altında yapılmayan ithalâtla ilgili özel hallerdir.

AA) Serbest Rekabet Şartları Altında Yapılan İthalâta Ait Özel Haller : Bundan evvelki paragraflarda işaret olunduğu üzere ödenen veya ödenecek fiyat, serbest rekabet şartları altında teşekkül etmiş bulunması dolayısıyla normal fiyata kabul edilmektedir. Ancak, aşağıda sıralanacak özel hallerin kıymet takdirinde ayrıca nazarı itibara alınması lâzımdır.

1) Komisyon : Bu, alış ve satış komisyonu olmak üzere iki çeşittir. Alış komisyonu, eşyanın satın alınması, sigorta edilmesi, yüklenmesi ve nakledilmesi için ödenen komisyon olup ithâlden evvel yapılmış bir masraf olması dolayısıyla normal fiyata ve gümrük kıymetine dahildir. Satış komisyonu ise, satıcı firmanın ithâl memleketindeki acentasına ödediği komisyondur. Bu gibi komisyonların, normal fiyatın hesaplanmasında ve dolayısıyla kıymet takdirinde fatura fiyatına ilâve edilmesi gerekir.

2) Model, Kalıp ve Benzeri Masrafları : Bilindiği üzere mamûl eşyanın imâli, araştırma masraflarını, proje veya modellerin hazırlanmasını ve nihayet kalıp, cihaz ve gerekli malzemenin satın alınmasını icap ettirmektedir. Bunlar satış fiyatının tesbitinde nazarı itibara alınacak masraflardır. Eşyanın, özel sipariş üzerine imâl edildiği hallerde bu gibi masraflar bilhassa önem kazanır. Denilebilirki bu masraflar, ithalâteçi tarafından avans olarak götürü bir şekilde alış fiyatından ayrı olarak ödenir. Şüphesizki bunlar, normal fiyatın unsurlarından birini teşkil eder ve kıymet takdirinde nazarı itibara alınır.

3) Telif Hakkı ve Beratlar: Telif hakkı ve berat yani patent için yapılan tediye, ithâl sırasında veya ithâli müteakip satıcı namına veya sair şahıslar hesabına yapılmış olsun olmasın normal fiyata dahildir. Telif hakkı, bir fikrin değerini ifade eden bir hak'tır. Genel olarak berat yani patentli olan bu hak ithâl edilen eşyaya dahil edilebileceği gibi kullanılmasına da taallük edebilir. İkinci halde bunun, kıymet konusunda nazarı itibara alınıp alınmayacağı tartışmaya müsait bir konudur.

4) Faizler : Normal fiyatın yani gümrük kıymetinin tayininde, ithal edilecek eşya için yabancı ülkedeki acentaya yaptığı tediyeye karşılık verilen faizlerin nazarı itibara alınmaması icap eder.

5) İskontolar : Kıymet takdirinde göz önünde bulundurulması gereken çeşitli iskontolar vardır.

a) Ticarî iskontolar : Bunlar, uygulandıkları ticarî muhitin âdetlerine göre makûl olmak şartıyla kabul edilir. Normal fiyat mefhumuna girmeyen ticarî iskontoların kabul olunması mümkün değildir.

b) Nümune iskontoları : Nümunelerin vergiye tâbi tutulması halinde aşırı iskontoların kabul edilmemesi ve nümune kıymetlerinin de normal fiyata göre takdir olunması gerekir.

c) Peşin iskontolar : Bu nevi iskontolar, hakiki tenzilâttan başka bir şey değildir. Bu bakımdan mutad olmayan ve bilhassa yüzde beş geçen iskontolar üzerinde durulması lâzımdır.

d) İhracat iskontoları : Bunlar, müstakil ithalâtçılara yapılmış bulunduğu takdirde normal fiyatın tayininde nazarı itibara alınır. Ancak, imtiyaz sahiplerine ve dağıtıcılara yapılan ihracat iskontoları bir nevi özel tenzilât mahiyetinde olduğundan normal fiyatla ilgilendirilmez.

e) İmtiyaz sahiplerine yapılan iskontolar : Bu gibi iskontoların, normal fiyatın takdirinde nazarı itibara alınıp alınmayacağı özel inceleme ve soruşturmayı gerektiren bir konudur.

6) Arızî Tenzilât : Bu, munzam bir iskonto şeklinde olabileceği gibi müteakip faturalara aktarılmış bir kredi şeklinde de olabilir. Genel olarak üretim miktarının artması hallerinde uygulanan arızî tenzilât normal fiyatın tesbitinde hiç bir sûretle nazarı itibara alınmaz.

7) Alacak ve Borçlar : Faturalarda gayri safi fiyattan düşülmek suretiyle kaydedilen meblağlar, daha evvelki muamelelere talluk ettiğiinden dolayı nazarı itibara alınmayacağı gibi borçlar da aynı durumdadır.

8) Nakil Masrafları : Gümrük kıymetinin tayininde eşyanın, ithal ülkesinin ithâl yeri veya limanında teslim edildiği farz olunur. Eşyanın mutad teslim şekilleri başlıca, fabrika veya vagon-da teslimi ifade eden F.O.B. ve varış limanında gemi anbarında teslimi ifade eden C.İ.F. olmak üzere ikiye ayrılır. Buna göre nakil masrafları, normal fiyat içinde mütalâa edilir. Ancak satış muka-

velesine nazaran, kıymet taktir mahallinin ötesinde teslim edilen eşyaya ait nakil masraflarının nazarı itibara alınmaması gerekir. İkâmetgâhda teslim edilmek üzere yapılan satışlarda, yapılan masrafların hesaba katılması icap eder. Hava yoluyla yapılan nakliyat- ta, munzam masraflar normal fiyatın bir parçası olarak mütalââ edilir.

9) Sigorta : İthalâtı yapan ülkenin ithal yerine veya limanı- na varan eşyanın fiyatı normal fiyat teşkil ettiğinden hasar teh- likesine karşı yapılmış sigorta bu fiyatın unsurlarından biridir.

10) Kote Edilmiş Borsa Fiyatı Üzerinden Satış : Borsa fiyat- ları nazarı kıymete en yakın fiyatı teşkil ettiğinden ilgili ticarî kuruluşlarla temas kurulmak suretiyle yeknesak bir şekilde bütün ithalâta uygulanır.

11) Antrepoya Konmuş Bulunan Eşya : Bu gibi eşyada na- zarı itibara alınacak gümrük kıymeti, eşyanın vergilerinin muac- celiyet kesbettiği anda ithal mahalinde takdir olunacak kıymettir.

BB) Serbest Rekabet Şartları Altında Yapılmayan İthalâta Ait Özel Durumlar : Serbest rekabet şartları altında yapılmayan ithalâtta, gümrük kıymetinin takdirine esas olan ödenen veya ödenecek fiyatın kabul edilmemesini gerektirmez. Bu gibi haller- de, normal fiyat üzerinden gerekli düzeltmelerin yapılması kaydiy- le ödenen veya ödenecek fiyat kabul edilebilir.

1) Acentalar Eliyle Yapılan İthalât : Denilebilirki acentalar, tevziat, konsinyasyon ve ticarî acenta olmak üzere başlıca üç kıs- ma ayrılır. Tevziat acentaları, ithâlden evvel satılmış eşya için ba- his konusudur. İthâlden evvel satılan eşyada, komisyonu ihtiva eden satış fiyatından, vergiler ile ithâl ülkesindeki masraflar ten- zil edilir. Konsinyasyon acentalarında yani ithâli müteakip satılan eşyada normal câri satış fiyatından satışa müteallik masraflar ile vergiler düşülür. Ticarî acentalarda yani bunlar tarafından kesin fiyatla satın alınmış bulunan eşyada ise, safi fatura kıymeti veya safi fatura kıymeti $\frac{1}{100} \% X$ nazarı itibara alınır.

2) Çeşitli Karakterli Teşebbüsler : Bu, ihracatçı ile ithalât- cının kâr veya zararı taksim etmek hususunda anlaşma halidir. Bu gibi hallerde eşya, iki tarafın mutabık kaldığı bir fiyat üzerin- den fatura edilmiştir. Bu bakımdan, gümrük kıymetinin takdirin-

de bu fiyat nazarı itibara alınmaz. Eşyanın vergileri depozito suretiyle alınır ve kesin tahakkuk kati hesapların bitirilmesine ve bilinmesine kadar geciktirilir.

3) Yegâne İmtiyaz Sahibi veya Tevziatçı: Gümrük kıymetinin takdirinde yegâne imtiyaz sahibinin durumunu ve bu yolda yapılan masrafların normal fiyata ithal edilip edilmeyeceğini incelemek lâzımdır. Yegâne tevziatçı ise yegâne imtiyaz sahibi satıcının özel halidir. Bunlar hizmetlerinin karşılığı daha müsait bir fiyat elde ettiklerinden ödenen fiyata belirli bir komisyonun ilâvesi gerekir.

4) Ortak Firmalar : Aralarında ortaklık münasebeti bulunan firmaları başlıca iki grup halinde mütalâa etmek mümkündür. Bunlardan birincisi yabancı ülkedeki ana müesseselerin şubesi durumunda olan firmalar ve ikincisi ise ithalâtçılar ile ihracatçılar arasında ticarî bir ortaklık şeklinde olmakla beraber muhtar faaliyette bulunan firmalardır. Bu gibi hallerde fatura fiyatının incelenmesi ve normal fiyat olup olmadığının araştırılması gerekir.

5) Hasar Gören veya Artırma Suretiyle Satılan Eşya : Çabuk bozulan ve bu yüzden telef olan eşyanın gümrük kıymeti, bunların satıldığı anda takdir olunan fiyatlarıdır. Bazı ülkelerde, meyve ve sebzeler için fatura fiyatından yüzde on gibi indirim yapılmak suretiyle bunların gümrük kıymetleri takdir olunur.

6) Reklâm Masrafları : Denilebilirki, yabancı ülkedeki ihracatçı nam ve hesabına yapılan reklâm masrafları normal fiyata dahildir. Bunun dışında kalan masrafların bir incelemeye tâbi tutulması gerekir.

7) Tamamlayıcı Bir İşçilik Görmek Üzere İhraç Edilen Eşya : Bu hususta çeşitli usuller uygulanmaktadır. Bunlardan biri, eşyanın ithâl edildiği andaki kıymetine bakılmaksızın genel durumuna ait kıymet üzerinden vergilerin alınması ve diğeri ise eşyanın yabancı ülkede gördüğü işçilik kıymetinin yani meydana gelen kıymet artışının nazarı itibara alınmasıdır.

V. GÜMRÜK KIYMETİNİN ÜLKEMİZDEKİ UYGULAMASI :

Osmanlı İmparatorluğu devri ile bunu takip eden çok kısa bir devre hariç olmak üzere Türkiye’de, yukarıda açıklandığı şekilde

ilk kıymet uygulamasına 1954 yılında başlanmıştır. Ağırlık esasına göre hazırlanmış bulunan Gümrük Tarifesi Kanunu 1929 yılından 1954 yılına kadar uygulanmıştır. 1954 yılında 6290 sayılı 6.3.1954 günlü kanunla kıymet esasına göre hazırlanmış olup halen uygulanmakta olan Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin uygulanmasına geçilmiştir.

Gümrük kıymetine müteâllik hükümler, bahis konusu 6290 sayılı kanunla (3) 5383 sayılı 2.5.1949 günlü Gümrük Kanununun 68'inci maddesinde toplanmış ve bu maddeye göre ülkemizde kıymet uygulamasına girilmiştir. Bilâhare buna benzer hükümlere, 1973 yılında uygulamasına geçilen 1615 sayılı 19.7.1972 günlü Gümrük Kanununun 65'inci maddesinde yer verilmiştir.

Halen uygulanmakta olan Gümrük Kanununun 65'inci maddesine göre, ithal eşyasının gümrük vergisine esas olan kıymeti ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki normal fiyatıdır. Bu fiyat, birbirinden müstakil bir alıcı ile satıcının tam ve serbest rekabet şartları içinde uyduğu farzolunan fiyattır.

Bu fiyat tesbit olunurken, eşyanın alıcıya Türkiye'de giriş liman veya mahalinde teslim edildiği; eşyanın satışına ve Türkiye'de giriş liman veya mahallinde teslimine müteallik bütün masrafların satıcıya ait bulunduğu ve dolayısıyla normal fiyata dahil olduğu; ve Türkiye'de ödenmesi gereken vergi ve resimlerin alıcıya ait olduğu ve dolayısıyla eşyanın normal fiyatına dahil bulunmadığı farzedilmektedir.

-
- (3) Madde 10 — I — İthal edilecek eşyanın gümrük vergisine esas olan kıymeti:
- 1) Eşyanın gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki normal fiyatıdır.
 - 2) Normal fiyat birbirinden müstakil bir alıcı ile bir satıcı arasında serbest rekabet şartları altında hâsıl olan fiyattır. Bu fiyat tesbit edilirken:
 - a) Eşyanın alıcıya Türkiye'deki ithal liman ve mevkiinde teslim edildiği,
 - b) Satıcının eşya bedeline navlun, sigorta, satış komisyonu ve ithal yerine teslimine kadar yapılan bilumum masraf ve ücretleri ilâve ettiği,
 - c) İthal liman ve mevkiinde ödenmesi gereken bütün vergi ve resimlerin alıcıya ait olduğu, göz önünde tutulur.
 - 3) Birbirinden müstakil bir alıcı ile bir satıcı arasında tam ve serbest rekabet şartları altında yapılan bir satışta eşya fiyatı :
 - a) Alıcı tarafından fiilen ödenecek yegâne fiyattır,
 - b) Bu fiyat, bizzat satıştan tevellüt edecek münasebetler dışında, bir taraftan satıcı veya satıcı ile iş ortağı hakiki veya hükmi bir şahıs, diğer taraftan alıcı veya alıcı ile iş ortağı hakiki veya hükmi bir şahıs arasında mevcut olabilecek akde müstenit olsun olmasın, ticarî, malî veya diğer nevi münasebetlerin tesiri altında olmayacaktır.

Eşyanın satışına ve Türkiye'deki teslimine müteallik masrafları, navlun, sigorta, komisyon, tellâliye, konsolosluk harçları dahil olmak üzere eşyanın Türkiye'ye ithali için yurt dışında düzenlenmesi gereken belgelere ait masraflar, yurt dışında ödenmesi icap eden vergi ve resimler, anbalaj masrafları ve yükleme masrafları olmak üzere kısaca özetlemek mümkündür.

Birbirinden bağımsız bir alıcı ile bir satıcı arasında tam ve serbest rekabet şartları altında yapılmış bulunan satış anlaşmasında, eşya fiyat yani bedelinin ödenmesi alıcının yegâne fiilî edasını teşkil eder. Şüphesiz ki, uyuşulan fiyat, satıcı veya satıcı ile işortağı gerçek veya tüzel bir kişi arasında bizatihi satıştan doğan ilişkiler dışında akte müstenit bulunsun veya bulunmasın ticarî, malî veya sair bir ilginin tesiri altında teşekkül etmemiş bir fiyat olacaktır. Bu bakımdan, eşyanın ileride satışından, temlikinden veya kullanılmasından doğacak nemanın her hangi bir kısmından satıcı veya satıcının ortağı gerçek veya tüzel bir kişi doğrudan doğruya veya dolayısıyla faydalanamaz.

Bundan başka, iki şahıstan herbiri diğerinin ticaretinde her hangi bir menfat rabitasına sahip olursa veya herikisinin her hangi bir ticarete müşterek bir menfat rabitası bulunursa veya üçüncü bir şahsın bunlardan herbirinin ticaretinde bir menfaat rabitası mevcut olursa, bu menfaat rabitaları doğrudan doğruya veya dolayısıyla de olsa, bu şahısların işortağı addolunması gerekir.

-
- c) Eşyanın ileride satışından, temlikinden veya kullanılmasından hasıl olacak nemanın hiç bir kısmından satıcı veya satıcı ile ortak hakiki veya hükmi bir şahıs doğrudan doğruya veya bilvasita faydalanmıyacaktır.
 - 4) İki şahıstan biri diğerinin ticaretinde her hangi bir menfaate sahip olur veya her ikisi her hangi bir ticaretten müşterek bir menfaat elde eder veya üçüncü bir şahıs yukardaki iki şahıstan her birinin ticaretinden bir menfaat elde ederse bu menfaatler doğrudan doğruya veya bilvasita da olsa sözü edilen iki şahıs ortak olur.
 - 5) Her hangi bir ihtira beratına istinaden veya tescil edilmiş bir modele göre imâl edilen eşya ile ecnebi bir ticarî marka altında ithal olunan veya ithalden sonra müteakip bir ameliye ile böyle bir marka altında satışa arz edilecek olan eşyanın normal fiyatına, ihtira beratına veya tescil edilen modele veya ecnebi ticarî markaya ait menfaatler dahildir.
 - 6) Kati satış akdine istinaden yurda getirilen eşyanın gümrük vergisi, bu akde uygun olarak beyan olunan ve gümrükçe ilk nazarda şüpheli görülmüyerek kabul edilen fiyat üzerinden tahakkuk ettirilir. Şu kadar ki, satış akdinin yukarki fıkralarda yazılı şartlara uygun olarak yapılmamış olması halinde gümrük vergisi, mezkûr fıkralara göre tesbit olunacak kıymet üzerinden hesaplanır.
 - 7) Eşyanın gümrük vergisine esas olacak kıymetinin Türk parası olarak beyanı mecburidir. Fatura ve diğer vesikalarda yazılı yabancı paralar vergi

Gümrük kıymeti tesbit edilecek eşyanın: bir ihtira beratına veya tescil edilmiş bir resim yahut bir modele göre imâl edilmesi; yabancı bir imalât veya ticaret markası altında ithal olunması; veya yabancı bir imalât veya ticaret markası altında satışa arz edilmesi, temlik edilmesi veya kullanılması veya ithalden sonra tamamlayıcı bir işçiliğe tâbi tutularak böyle bir alâmeti farika ile satışa arz, temlik veya istimâl edilmek üzere ithal olunması hallerinde eşyanın normal fiyatına, patent, resim, model veya alâmeti farikanın kullanma hakkı ilâve edilir.

Kesin satış akdine müsteniden yurda ithal edilecek eşyanın gümrük vergisi, bu akde uygun olarak beyan olunan ve gümrükçe ilk nazarda şüpheli görülmeyerek kabul edilen fiyat üzerinden tahakkuk ettirilir. Ancak, satış akdinin bu konudaki şartlara uygun olarak yapılmamış bulunması halinde gümrük vergisi, yukarıdaki esaslara göre tesbit olunacak kıymet üzerinden hesaplanır.

Şüphesizki, eşyanın fatura ve diğer belgelerinde gösterilmemiş bulunduğu yapılan denetleme sonucunda saptanan kıymetlerin de ayrıca normal fiyata eklenmesi lâzımdır. Fatura ve belgelerine nazaran noksan olan eşyanın kıymetinde ise, bunun, telef, ziya veya noksan gönderildiğinin sabit olması veya çalındığının anlaşılması halinde gümrük kıymetinden gerekli düşüm yapılır.

İthâl edilecek eşyanın gümrük vergisine esas olacak kıymetinin yani kısaca gümrük kıymetinin Türk parası olarak beyan edilmesi zorunludur. Fatura ve diğer belgelerde yazılı yabancı paralar, vergi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihte yürürlükteki kurlara göre Türk parasına çevrilir.

ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihte Gümrük ve Tekel Vekâletince o ay içinde tatbik edilmek üzere neşir ve ilân edilmiş bulunan kurlara göre Türk parasına çevrilir.

II. Gümrük vergisinin tahakkukuna esas olan eşya kıymetlerinin tesbitinde bir liradan aşağı olan kesirler liraya iblâğ olunur.

III. Vergiden muaf veya sıklet esasından dolayı vergiye tâbi eşya da dahil olmak üzere bilumum eşya kıymetlerinin yukarıdaki esaslara göre gümrüğe beyanı mecburidir.

IV. Gümrük vergisi eşyanın kıymeti üzerinden alınan hallerde eşyanın fatura ve mümasil diğer vesikalarda yapılan kontrol neticesinde fatura ve diğer vesikalarda gösterilmemiş olan kıymetler de normal fiyata eklenir. Fatura ve diğer mümasil vesikalarına nazaran muayenede noksan zuhur eden eşya kıymetleri, eşyanın telef ve ziyanından ve çalınmasından ileri geldiği anlaşılacak şartıyla vergiye esas olan kıymetten düşülür.

V. İlgililer, ticarî ve kanunî bilumum hesap, defter ve vesikaları Gümrük ve Tekel Vekâletinin yetkili kılacağı memurlara göstermeye ve icabı halinde bunları tevdi mecburdurlar.